

כפי שיזמן לו וכל שאינו כשיעור פרשה אין לחוש לו עד כאן לשונו (ג). ומ"ש או שהפסיק בלא מעט השם יתבאר נקימן רע"ו: [בדק הבית] [ג] כתב הרא"ש בכלל ג' (ס"ט ט) שאלת המגיה ס"ת והגיה התיבה ובעוד הדיו לח הוצרך לגלול הס"ת ונטל בקולמוס הדיו (שכתובה) [שבתוכה] כדי שתתייבש מהר ולא תמחק היש בזה משום אכחושי מצוה והשיב שאין בזה בית מיחוש [עד כאן]:

ערה פרטי רמזי דינים המחודשים החבואים בזה הסימן

(ד-ה) כמה שיעור הריח שמניח בשירה כשחולק השטה לשתיים או לג': [ו] נו"ן של וימת תרח בחרן אם לא נכתבה הפוכה: כלות משה שאמרו ז"ל שהוא חסר ובספרים הוא מלא: בפרשת ויקהל כתוב היו פני הכרובים ובקצתם כתוב יהיו:

א פרשה פתוחה א יעשנה סתומה ופתוחה [א] בשניה בשניה פסולת נפרק הטובה (שנ"ק): ומ"ש בשם הרמב"ם. הוא צ"ח מהלכות ס"ת (ה"ג). ואפשר שטעמו משום דמסיים

סימן ערה

פרטי רמזי דינים החבואים בזה הסימן

[א] פרשה פתוחה שעשאה סתומה או בהפך אם יש לה תקנה: [ב] צורת פתוחה וצורת סתומה וצורת סדורה: [ג] עשה השירות כשאר כתב או עשה שאר כתב כמותם: שירה ששינה בפזיור ממה שנהגו: [ד-ה] כיצד כותבין שירת הים ואיזה הם ראשי שורותיה: צורת שירת האזינו וראשי שורותיה: [ו] דברים שנהגו בהם הסופרים ואם שינה לא פסל: דברים שאם שינה פסל:

א פרשה פתוחה לא יעשנה סתומה וסתומה לא יעשנה פתוחה ואם שינה בשתייהן פסולה וכתב הרמב"ם שאין לו תקנה וצריך להסיר כל היריעה ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב בתשובה דודאי מועיל לו תיקון כיון שמועיל תיקון בטעות של חסרות ויתרות כל שכן בתיקון הפרשיות אלא שאיני יודע איך יתקן עיוות הפתוחות והסתומות כי היה צריך למחוק הרבה לפניו ולאחריו ושמא יזדמן לו שם (ה) וגם היה צריך למעט הכתב

ב ומ"ש בשם הרמב"ם שאין לו תקנה. צ"ח כתב וז"ל ספר שאינו מוגה במלא וחסר אפשר לתקנו ולהגיהו אבל אם טעה בריוח הפרשיות וכו' ה"ו פסול ואין לו תקנה אלא לסלק את כל הדף שטעה בו: ומ"ש בשם הרא"ש דמועיל לו תיקון וכו'. נראה דהרא"ש ס"ל דכיון דאפילו כשכתב חסר או יתר מועיל לו תיקון א"כ כל שכן כשלא חסר ולא יתר זה כלום אלא טעה בריוח שמועיל לו תיקון דטעות בריוח אינו כל כך מעכב כמו טעות דחסר או יתר אלא שאינו יודע איך יתקן וכו': ומ"ש ושם יודמן לו שם. כחוד לשם בשאלה חודיעני אם יכול לתמוך האזכרות שלמות עם הקלף כדי לתמוך ולתקן העיוות ולעשות נקיים ברעוה והשיב הרא"ש ומס' ושלום לקדור את האזכרות מן היריעה מוטב שילקק היריעה ויכתוב אחרת במקומה. ואיכא לתמוה דרבינו כתב דהרא"ש מולק אדברי הרמב"ם והרי למ"ש בסוף דבריו אינו מולק דגם הוא כתב מוטב שילקק את היריעה. וי"ל דרבינו מפרש דברי הרמב"ם דהכי קאמר דאין לו תקנה ואפילו דיעבד פסולה אבל להרא"ש מועיל לו תיקון דיעבד אלא דלתקן לכתחלה אינו יודע איך יתקן שיהא רשאי שאם ימחק לפניו או לאחריו שמא יזדמן לו שם ויערך לתמוך הקלף

כל שכן כשלא חסר ולא יתר זה כלום אלא טעה בריוח שמועיל לו תיקון דטעות בריוח אינו כל כך מעכב כמו טעות דחסר או יתר אלא שאינו יודע איך יתקן וכו': ומ"ש ושם יודמן לו שם. כחוד לשם בשאלה חודיעני אם יכול לתמוך האזכרות שלמות עם הקלף כדי לתמוך ולתקן העיוות ולעשות נקיים ברעוה והשיב הרא"ש ומס' ושלום לקדור את האזכרות מן היריעה מוטב שילקק היריעה ויכתוב אחרת במקומה. ואיכא לתמוה דרבינו כתב דהרא"ש מולק אדברי הרמב"ם והרי למ"ש בסוף דבריו אינו מולק דגם הוא כתב מוטב שילקק את היריעה. וי"ל דרבינו מפרש דברי הרמב"ם דהכי קאמר דאין לו תקנה ואפילו דיעבד פסולה אבל להרא"ש מועיל לו תיקון דיעבד אלא דלתקן לכתחלה אינו יודע איך יתקן שיהא רשאי שאם ימחק לפניו או לאחריו שמא יזדמן לו שם ויערך לתמוך הקלף

הוא לכס שעת הדחק כדאי הוא הרשב"א לסמוך עליו שהסיר אפילו לכתחלה דדברנן הולכים אחר המיקל (ע"ז ו). עד כאן לשונו (א): [בדק הבית] וגם הרשב"ץ (שם) כתב שסומכים על עדותו של הרשב"א שכתב שמעשים בכל יום ולא שמע שום חכם שמערער על זה [עד כאן]: וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה. כלל ג' (סג):

דרכי משה

(ג) ועיין בדברי ריב"ש סימן קפ"ו בתשובותיו. וכתב עוד סימן קמ"ו דיש מחמירין בס"ת שלא לערב האותיות יחד כמו שעושים בגט שמושכין אותיות שיטה זו לשיטה שלמעלה ממנה ומיהו בדיעבד כשר לכלי עלמא אלא לכתחילה יש להזהר דאי בדיעבד פסול לא היה

פרישה

ערה (ה) וגם היה צריך למעט הכתב בשביל וכו'. ואין להקשות א"כ למאי נפקא מינה כתב הרא"ש דודאי מועיל לו תיקון וכו', ד"ל דמה שכתב אלא שאינו יודע איך יתקן וכו' ראונו לומר שאינו יכול לתקן ברוב הפרשיות מפני שמא יפגע בשם או מפני שינוי הכתב אבל ת"מ אפשר שלא יפגע בשם וגם לא נריך למעט הכתב ויעשה תיקון כגון שהניח ריוח בלא מעט לשיעור ט' אותיות מחמת שעשאה סתומה וי"ל פתוחה יגרור המינה מסוף השיטה שהחיל זה הסתומה (ועשה ריוח של ט' אותיות בסוף השיטה

חדושי הגהות

[ג] דברים אלו כבר המה נכחוסים צ"י עלמנו לקמן סימן רע"ו (רנ"ג: ד"ה כתב הרא"ש) (כה"ג):

הגהות והערות

ערה [א] עיין חת"ס (יו"ד ס"י רס"ד ד"ה חזונו) שמסביר את מחלוקת הרא"ש והרמב"ם ואת דברי הריב"ש:

שכחונ ט השם ולגנו וחם ושלוס לעשות כן לכחלה שזכו קנת נקרא קודר את האזכרות אע"ג דולאי נדיעבד אין זה ליסור דלן זה ככלל קודר את האזכרות שעשה אמו (מנהדרן קג:) ה) שהיה קודר גוף האזכרה נספין אצל זה אינו אלא חותך בקלף מספד ועוד שהרי נפרק כל כתיב (שנח דף קט"ו.) קחני ננרייחא רבי יוסי אומר בחול קודר את האזכרות שנהן וגונון ופירש רש"י קודר חותך חתיכות קלף מקוס השם עכ"ל אלא דכשנא להליל את האזכרות שלא ישרפוס קודר חתיכת הקלף מקוס השם וגונון ואין מה ליסור, מ"מ אינו נכון לכחלה וגם ריוח שכן שיטה לשיטה ובין פרשה לפרשה ודבר זה ג"כ ליסור לכחלה, אצל כל זה ודאי דיעבד אינו מעכב שאם מהק לפניו ולאחריו וגם קדר הקלף סביב האזכרה וממעט את הכתב מפני ריוח שכן פרשה לפרשה הספר כשר דיעבד ולא כהרמב"ם דאפילו דיעבד פסול. כן היא דעת רמב"ם וכן כתב רש"י סוף סימן רע"ט (ר"ד: סו"ד"ה וכתב הא דלמר לא ימעט הכתב וכו' היינו לכחלה אצל היכא דאי אפשר לחקנו צענון אחר שפיר דמי, ועיין נב"י הביא דיעות הגדולים שפירשים שגם הרמב"ם ס"ל דאם עבר וחקנו שהוא כשר, ועיין עוד נמה שכתב רש"י בסוף סימן רע"ו (ר"ג: ד"ה כחנ הרא"ש) ע"ש הר"ר יהודה בן הרא"ש שכתב על מ"ש הרא"ש וחם ושלוס לקודר את האזכרות וז"ל ואלו איסור נקדר לא היה מסלקה הרא"ש מ"מ כיון שעשה נה עמיה שהיה קודר אותה לכחלה טוב להחליפה ע"כ. מיהו ודאי נראה אם אין שם ס"ת אחרת קורין נה כל הזמן שלא החליפהו שהרי כשרה היא ועיין נמשנת הר"ר לוי חביב סימן ז' מ"ש מה:

ג ורבו הדיעות וכו' ולכן לא אכתוב אלא מסקנת א"א הרא"ש וכו'. עיין מה שכתב הרא"ש בהלכות ספר תורה ומדעו נב"י:

בשביל ריוח שבין פרשה לפרשה (ג) ודבר זה אסור עד כאן: ב ורבו הדיעות בצורות הפתוחות והסתומות ולכן לא אכתוב אלא מסקנת אדוני אבי הרא"ש ז"ל א"י. (ג) [א] הפתוחה צריכה שתהיה פתוחה בסוף השיטה או בתחילתה

השיטה כדי לכחונ שם של ז' אותיות או יותר זו היא סתומה וסדורה שכתב השיטה עד חניה או שלישיחה ומתחיל לכחונ נשיטה שחתימה כנגד החלק בן של עליונה ונמסכת סופרים (שם) מלא אי זו היא פתוחה כל שלא התחיל בראש שיטה איזו היא סתומה כל שהניח באמצע שיטה כמה יניח בראש שיטה ומהא נקראת פתוחה כדי לכחונ [שם] (שלש חתיכות) ג של ג' (ג') אותיות וכמה יניח באמצע ומהא נקראת סתומה כדי לכחונ שם של ג' אותיות גמר פרשה בקוף הדף דן לרין לשייר שיטה אחת מלמעלה ואם שייר מלמעלה כדי לכחונ שם

השיטה כדי לכחונ שם של ז' אותיות או יותר זו היא סתומה וסדורה שכתב השיטה עד חניה או שלישיחה ומתחיל לכחונ נשיטה שחתימה כנגד החלק בן של עליונה ונמסכת סופרים (שם) מלא אי זו היא פתוחה כל שלא התחיל בראש שיטה איזו היא סתומה כל שהניח באמצע שיטה כמה יניח בראש שיטה ומהא נקראת פתוחה כדי לכחונ [שם] (שלש חתיכות) ג של ג' (ג') אותיות וכמה יניח באמצע ומהא נקראת סתומה כדי לכחונ שם של ג' אותיות גמר פרשה בקוף הדף דן לרין לשייר שיטה אחת מלמעלה ואם שייר מלמעלה כדי לכחונ שם

פרישה

(ג) ודבר זה אסור ע"כ. ומנהגנו לחקן אם אין לרין לחמוק השם וכ"פ הרשב"א וא"א לומר שגם הרמב"ם ס"ל כן דהא כתב אין לו חקנה ודלא נמשעות נב"י. (ג) הפתוחה צריכה להיות פתוחה וכו' כדי לכתוב ב' אותיות. עיין מה שכתבתי על זה בדרישה:

דרישה

ערה [א] הפתוחה צריכה להיות פתוחה מראש הפרשה כדי לכתוב ב' אותיות וכו' והסתומה כדי ג' אותיות. חתמה מני"ל לרבינו האי חילוק אליבא דהרא"ש דהא הרא"ש הסכים להירושלמי וכירושלמי שהביא משמע דאין חילוק בין ריוח פתוחה לסתומה וגם במסכת סופרים שהביא איתא בהדיא בהלכות קטנות שרפסו באשיר"י ג' אותיות גם לפתוחה וכן כתבו התוספות בהדיא בפרק הקומץ ריש דף ל"ב בשם מסכת סופרים וכן כתבו ספר התרומה בשמו וגם המרדכי כתב כן בשם ר"ת שמצא כ"כ במסכת סופרים. ומה שכתב המרדכי שם והביאו ב"י כסימן זה דבמ"ס כתב ריוח בין פרשה לפרשה ג' שמות של ג' אותיות וכתבתי שם במרדכי שלי בשם מורי ורבי דמ"ש מ"ס ראשי תיבות מקצת ספרים ע"ש. ואי נמי י"ל דנוסחאות נוסחאות ישנו במסכת סופרים אבל הרא"ש וספר התרומה והתוספות כולן כתבו בשם ר"ת הגירסא ג' אותיות לחוד. ועוד דהרא"ש כתב בהלכות קטנות בהלכות מוזהו (ס"ה) כד"ה ומאי פתוחות וכו' עד והאידנא נהגו להניח מעט חלק בתחלת השיטה ואחר כך מתחיל והיה אם שמוע והיינו פתוחה לפי הירושלמי ומסכת סופרים וכו' ומדרכת מעט חלק שמע מינה דא"צ ריוח ט' אותיות לפתוחה (וכלשון הרא"ש כתבו ג"כ התוספות פרק הקומץ ריש דף ל"ב ע"ש). ועוד דשם באותו דיבור בסופו מסיק הרא"ש וכתב וז"ל שלא יניח כשיעור ג' אותיות בסוף השיטה גם בראש השיטה לקיים מ"ש והאידנא נהגו עלמא כסתומות ש"מ דג' אותיות מקרי פתוחה דאל"כ למה כתב שיניח פחות מג' אותיות. מיהו אין זה ראייה דהא ע"כ גם פרשה סתומה צריכה להיות למסכת סופרים חלק כשיעור ג' אותיות ולמה כתב שיניח פחות, ועל כרחק צ"ל דס"ל דמה שכתב והאידנא נהגו עלמא כסתומות ר"ל סתומות לגמרי פחות מכשיעור פרשה סתומה כמו שנהגו סופרי אשכנזים שלא להניח חלק כלל בסוף פרשת והיה אם שמוע בתפילין וכמ"ש בחשובה והארכתי בכמה ראיות שהדין עמהם ע"ש. ועי"ל דס"ל דאף לפרשה סתומה בעינן ריוח חלק כשיעור ג' אותיות מ"מ א"צ להיות במקום אחד אלא

הנהגות והערות

* עיין מש"כ האבני נזר (יר"ד ב' ס"י שנו"ז ג-ח) בדברי הטור: [ב] עיין ברא"ש שגורס כנגד "השיטה". ועיין שם במעדני יו"ט (אות ה) שמביא את גירסת ספר התרומה: [ג] ברא"ש ובמסכת סופרים הגירסא "שם של ג' אותיות", וכן הוא בדרישה (ס"ק א). וכע"ז בדפוס גרס "שם של ג' אותיות". בדפוסים דיהרנפורט, קניגסברג וורשא-וילנא הגירסא "ג' תיבות של ג' אותיות" והקפנתהו בסוגריים: [ד] זה קאי אסתומה. (נחלת יעקב שם): [ה] בש"ס שם איתא "מנשה" קדר את האזכרות:

על ג' אומות מתחיל מלמעלה וכתב ר"מ דנרימא פליגא אקדור קדמונים לנסידור קדמונים פתומה היא בסוף שיטה ולמסכת סופרים פתומה היא בתחלת שיטה ולא יניח בתחלת שיטה ובסוף שיטה ילא ירי שניהם ודירושלמי דפ"ק דמגילה (ה"ט) אמרין פתומה מראשה

ומ"ש ועוד יש בתיקון סופרים פרשה פדורה וכו'. כלומר עוד יש מקומות בספר שאין שם לא פתומה ולא סתומה אלא מניח ריזם בסוף שיטה וכן מניח ריזם בתחלת שיטה שמתחיה וקורין אותה פדורה והוא שכתב שיטה עד חליה וכו'.

ד ומ"ש רבינו ונראה שאם שינה בזה לא פסל כיון שאינו מפורש בגמרא. נראה דר"ל דלף על גב דכך היתה קבלה ידע על פרשיות מיוחדות שלר"ך לכתבן פדורות אם שינה בהן וכתבן

כדי תשע אותיות (ז) הילכך אם נשאר בשיטה עדיין כדי לכתוב תשע אותיות או יותר יניח חלק ויתחיל בראש השיטה שתחתיה (ח) (ב) ואם נשאר פחות מזה או שסיים בסוף השיטה יניח כדי תשעה אותיות בראש שיטה שתחתיה ויתחיל לו משם ולהלן. והסתומה צריך שיהיה חלק באמצע

כדי שלש אותיות הילכך אם נשאר עדיין חלק כדי להניח שלש אותיות ולהתחיל בפרשה אחרת בסוף השיטה יעשה (י) ואם לאו יניח כל שיטה שתחתיה חלק ויתחיל בתחלת שיטה שלישיית. (י) ואם סיים הסתומה בסוף הדף יניח שיטה העליונה של ראש הדף חלק ויתחיל בשנייה. (י) ועוד יש בתיקון סופרים פרשה פדורה והוא שכתב שיטה עד חציה או עד שלישייתה ומתחיל בשיטה שתחתיה כנגד הנחת העליונה. ונראה שאם שינה בזה לא פסל כיון שאינו מפורש

פתומה פתומה מסופה פתומה ון משמע דמכל נד מיקרי פתומה וכן מסתבר דחילוק הפרשיות הן ב' אחת פתומה ואחת סתומה הסתומה היא שהריזם שבין הפרשיות סתום מכאן ומכאן וכל שהריזם פתוח לנד אחד או למעלה או למטה נקראת פתומה ואם סיים פרשה סתומה בסוף שיטה יניח שיטה אחת חלק ויתחיל בשיטה הג'. והוא פרשה סתומה כיון דאין פתומה לא בסוף שיטה ולא בתחלת שיטה ושיטה חלק הו' כמו ריזם שנאלצע השיטה ע"כ. וכתב עוד וכאשר כתבתי כן נראה עיקר דהירושלמי הוא עיקר כנגד מסכת סופרים עכ"ל:

ודברי ר"מ שמלאו בנסידור קדמונים ובמסכת סופרים ודירושלמי כתובים המוספות בפרק הקומץ (מנחות לב ד"ה והאדלגא) וספר התרומה (ס"י ז) והגהות מיימון (פ"ח אות א) בשם סה"ג (מ"ג ע"ג ע"ד). אע"פ שיש קצת חילוק ביניהם שנתוספות כתוב בנסידור קדמונים דשיעור ריזם פרשה פתומה הו' כשיעור ג' למשפחותיכם ון וספר התרומה כתב דהו' ג' מינות של ג' ג' אומות דהיינו למשפחותיכם. ולדברי המוספות קשה דשיעור ריזם הדף הו' ג' למשפחותיכם ולדברי ספר התרומה קשה דלמשפחותיכם י' אומות הו', ואולי היה נספרו חסר דהשתא לא הו' אלא ט' אומות וכדברי הרא"ש. והמרדכי (הלכות קטנות) כתב כדברי הרא"ש ו"ל השיעור מפורש בין לסתומה ט' אומות והרי איתא במסכת סופרים ריזם בין פרשה לפרשה או ריזם הפרשה ג' מינות של ג' ג' אומות: וז"ל ספר התרומה הנרימא עיקר צמה שהיא חולקת דקסבר חנא דנרימא בראש שיטה מיקרי פתומה ולא בסוף שיטה מיהו אם מניח חלק בסוף שיטה ובראשה לא גרע צמה וקדור הקדמונים סבר כי בסוף שיטה מיקרי פתומה ולא ראש השיטה ואם הניח בתחלת שיטה ובסוף שיטה לא גרע וצ"ל יד שניהם עכ"ל רבינו חס מה שפירש (רבינו שלמה) דכשהניח חלק בסוף שיטה ובתחלת שיטה ילא לעשות פתומה לא מיקריא צמה סדורה דהיינו [דוקא] כשהתחיל למטה כנגד מקום של ההנחה של שיטה של מעלה ממנה זו דוקא נקראת סדורה שנראה הכל כמות בשיטה אחת אבל אם אינו מתחיל לכתוב נגד ההנחה של מעלה אלא מתחיל או קודם או אחר כך או נקראת שפיר פתומה עכ"ל: ופדורה זו שכתבו בנסידור הקדמונים לא ידענא אם יש לה דין פתומה או דין סתומה ומתוך הלשון משמע דדין סתומה יש לה מדכתובה סמוך לסתומה משמע דגוויי לסתומה מני ואולי וקאמר דמד גוונא הוא שכותב תחלת השיטה וסופה ומניח ריזם באמצע ואיך גוונא הוא שכתב השיטה עד חליה או שלישייתה וכו' וכן נראה קצת מדברי ספר התרומה שכתבתי בסמוך וכן נראה מדברי הרמב"ם שאכתוב בסמוך ב"ד: ומ"ש רבינו ונראה שאם שינה בזה לא פסל כיון שאינו מפורש בגמרא. לא ידענא אהי קאי דאי אפתומה וסתומה דהרא"ש קאמר שאם שינה ועשאן כאחד מהדיעות האחרות לא

פרישה

פירוש הפרשה שלפני הסתומה. מורי ורבי (סס). (ואיכא למדק דהל"ל ולא סיים הפסוקה בסוף הדף ובסוף השיטה דאם סיים בתחלת שיטה א"ל להניח חלק שיטה עליונה דן יתחיל בסוף שיטה של הדף אלא י"ל דקאי אמה שכתב לפניה ולא יתס כל שיטה שמתחיה חלק על זה אמר ולא סיים בסוף הדף וכו' ועיין בטעמא דר"ל סימן ל"ו סה"לר"ך סה. עד כאן המגיה): (ט) ועוד יש בתיקון סופרים פרשה פדורה וכו'. הוא ענין פני ענמו לא פתומה ולא סתומה וכו' הפרשה דינה שאם שינה בזה לא פסל כ"י:

(ז) הילכך אם נשאר בשיטה עדיין כדי לכתוב וכו' ויתחיל בראש השיטה שתחתיה. פירוש וכו' נקראת הפרשה שמתחיה פתומה וכן היכר הסתומה ההיכר הוא קודם התחלת פרשה הסתומה: (ה) ואם נשאר פחות מזה או שסיים בסוף השיטה וכו'. עיין דברייה: (ו) ואם לאו יניח כ"ש שיטה שתחתיה חלק וכו'. ואמנו נוהגין שזה הוא פתומה ממש. מורי ורבי (מהרש"ל בבאורו לטור ד"ה ומגיל). והוא דעת הרמב"ם כמו שכתבתי בדרישה: (ז) ואם סיים הסתומה בסוף הדף.

דרישה

מ"ם דמה טובו אהליך (במדבר כו, ה) ו' דואעידה במ (דברים לא, כח) חפשתי בכל ספרי הגוונים ולא מצאתי וכל ס"ח העשויה כן פסולה חן (פ"י בשי"ן דשופטים דהא היא סתומה וכן ביו"ד דידורן וכו' שהרי פרשת יהודה אתה וגו' פתומה וא"כ אי אפשר להיות בראש הדף א"כ שלא היה כתוב בשיטה התחתונה אלא ב' חיבות יהודה אתה שהן ח' אותיות זה לא יתכן לעשות כן (ט) כדאיתא בהגהות מיימוני פ"ז דהלכות ס"ח (אות ט): ומה שנהגו הסופרים להתחיל כל עמוד בו"ו נראה שיש בו איסור שהרי אותן העמודים יש מהן רחב ויש מהן קצר ולפעמים אותיות גדולות אשר לא כדת ולפעמים אותיות משונות וארוכות כדי שיגיע לראש כל עמוד וי"ו ואילו היה לי לכתוב ס"ח הייתי נוהר שלא יהיה שום עמוד מתחיל בו"ו חוץ מואעידה אם עד כאן לשון הר"ם והאספות אלפסי. מורי ורבי (מהרש"ל בבאורו לטור ד"ה ובכל):

[כ] ואם נשאר פחות מזה או שסיים בסוף השיטה. ז"ל הרמב"ם אם לא נשאר אלא מעט או לא כלום כניח חלק שיטה שתחתיה כולה ומתחיל הפרשה הפתומה מתחלת השיטה השלישית ונמצא פני כיניהם שיטה ובסתומה אם לא נשאר באמצע כשיעור שיוכל לכתוב בסוף השיטה חיבה אחת מהסתומה יניח הכל פני ויניח מעט ריזם מראש שיטה שנייה ויתחיל לכתוב פרשה הסתומה ואם סיים פרשה שלפניה בסוף השיטה מניח מתחלת שיטה שנייה כשיעור הריזם ומתחיל לכתוב הסתומה וכו' נמצא שהפתומה לעולם מתחלת בראש השיטה והסתומה אינה בתחלתה לעולם עכ"ל הרמב"ם: אכן מה שנהגו לכתוב ב"ה שמו' [בראש הדפין] והם כ' דבראשית (בראשית א, א) י' דידורן אחיך (בראשית מה, ח) ה' דהבאים (שמות יד, כח) שייך דשמר לך (שמות לד, יא) וי"א שייך דשופטים ושופטים (דברים טו, יח)

הגהות והערות

ו' ודירושלמי רידן הגירסא פתומה מראשה סתומה, ונ"ל שכך היא גירסת הרמב"ם דלעיל, ועיין בהל' מוחה סימן ה דהתם מפרש לירושלמי בשם ר"י בענין אחר. (מעדני יו"ט אות מ): ון בתום' שם הגירסא כשיעור למשפחותיכם. ועיי"ש ברש"ש שכתב ו"להביי בסי' ער"ה נזדקרה נוסחא משובשת בתוס' כשיעור ג' למשפחותיכם והקשה עליהם: חן ובש"שכת הסופר (ס"י טו אות ח) כתב שאולי הנהגין כן הנהיגו על דעת הרא"ש: טן ועיין בגליון רע"א (ס"י רעג על הש"ך סק"ה) שהי"ד הוא של יהודה:

פתוחות או סתומות או לא הניח בהן ריח כלל לא פסל כיון שאין ענין זה של סדורות מפורש בגמרא אלא דלתלמודא דידן אין צריך להניח באותן מקומות ריח כלל והילכך הספר כשר בדיעבד בכל מה ששינה בין לא הניח ריח כלל בין שכתב פתוחות או סתומות כך נראה מלשון רבינו שכתב ונראה שאם שינה בזה לא פסל דמשמע כל מה ששינה אפילו כתב פתוחות או סתומות וכן פירש ב"י. ואע"פ דלמה שכתב הרמב"ם דכשהפסיק והניח פנוי במקום שאין בו פרשה הרי זה פסולה א"כ סדורה זו שאינה כחובה בתלמוד פסולה היא שהרי הניח ריח כשיעור במקום שאין בו פרשה וכל שכן דפסול אם כתב פתוחות או סתומות, רבינו לא ס"ל כהרמב"ם בזה אלא ס"ל דלא אשכחן בתלמודא דפסול אלא בסתומה שעשה פתוחה או פתוחה שעשה סתומה ומכ"כ שכתב דדרכו ולא הניח ריח כלל במקום שצריך להיות פרשה סתומה או פתוחה אבל אם הניח ריח כשיעור במקום שאין בו פרשה אין זה פסול כלל ולפיכך במקום שעושין סדורה אע"פ שאינו מפורש בתלמוד והיה ראוי שאין להניח לשם ריח כלל אפ"ה אינה פסולה במה שהניח ריח וכתבן סדורה או פתוחה או סתומה ודלא כהרמב"ם דפוסל בזה וכבר כתבתי זה במחלת סימן זה: עוד נראה מדברי רבינו מדכתב ואם סיים הסתומה בסוף הדף וכו' דהפנויה שצריך להניח כדי להכיר שהיא סתומה היינו שמניח בסוף אותה הפרשה פנוי כשיעור ומשום הכי אמר שאם סיים הפרשה הסתומה בסוף הדף ולא הניח פנוי כלל דהיינו שכתב עד סוף שיטה אחרונה בסוף הדף א"כ צריך הוא להניח עמה פנוי כשיעור הסתימה וצריך הוא להניח שיטה ראשונה כולה של ראש הדף חלק וסתמי כלל כשייך דאם לא היה מניח אלא כשיעור ה' אותיות חלק בשיטה ראשונה ואח"כ יתחיל לו משם ולהלן היא לה אותה פרשה שסיים בסוף הדף פתוחה ולא סתומה לדעת הרא"ש: וע"ז דרך זה מה שכתב רבינו הפתוחה צריכה שתהיה פתוחה בסוף השיטה וכו' הכי פירשו שהפנוי שמניח בסוף השיטה כשיעור ט' אותיות ואח"כ מתחיל בפרשה בתחלת שיטה שסתומה והיא הוראה שהפרשה הקודמת היא פתוחה וכן אם סיים בסוף שיטה ומניח כשיעור ט' אותיות בראש שיטה ויתחיל לו משם ולהלן היא הוראה שהפרשה הקודמת היא פתוחה כללו של דבר החלק שצריך להניח כדי להכיר שהפרשה היא פתוחה או סתומה צריך שיניח בסוף הפרשה. אבל הרמב"ם כתב איפכא דאם סיים באמצע שיטה ומניח פנוי כשיעור ט' אותיות ומתחיל בשיטה היא פתוחה וכן בסתומה שהפרשה שמתחלת בתחלת השיטה היא פרשה פתוחה וכן בסתומה אם סיים בסוף שיטה מתחיל באמצע שיטה שסתומה ומניח פנוי כשיעור ט' אותיות בתחלת השיטה והיא הוראה שהפרשה המתחלת באמצע השיטה היא סתומה וכדכתב להדיא בר"ש פ"ח דהלכות ס"ח. וכתב עוד נמצאת אומר שפרשה פתוחה מתחלת שיטה לעולם ופרשה סתומה מתחלת באמצע השיטה לעולם והב"י הביא דברי הרמב"ם והאריך בציאורם וסוף דבריו לפסק הלכה שיעשה כל פרשיות פתוחות וסתומות שיהיו כשרים בין להרמב"ם ובין להרא"ש וכן פסק בש"ע ומיהו בדיעבד אין לפסול אם שינה:

פסל כיון שאינו מפורש בגמרא אורת הפתוחה והסתומה קשה דה"ל לאתויי כל הדיעות כדי שדע באיזה ענין יהיו פתוחות וסתומות ולא כמאן ופסלו ואי אפשרה סדורה קאי הא אם סתומה היא דפרשית ודאי שאם שינה ועשה (סתומה) [פתוחה] פשיטא דפסולה. ושם רבינו ו"ל סבור דסדורה שכתוב בסידור הקדמונים ענין פנוי עמו הוא ואינה נקראת לא פתוחה ולא סתומה דכשר שיש פרשיות מיוחדות בחורה שצריכות ליכתב פתוחות ויש אחרות שצריכות ליכתב סתומות כך יש אחרות שצריכות ליכתב סדורות וכשר שאע"פ שסידור הקדמונים כך הוא קבלה בידם על פרשיות מיוחדות שצריכין לכתבן סדורות אם שינה בהן וכתבן פתוחות או סתומות לא פסל כיון שאין ענין זה של סדורות מפורש בגמרא: והרמב"ם ו"ל כתב בפ"ח (ה"א-ב) פרשה פתוחה יש לה ב' צורות אם גמר באמצע השיטה מניח שאר השיטה פנוי ומתחיל הפרשה שהיא פתוחה מתחלת השיטה השנייה ד"א שנשאר מן השיטה ריח כשיעור ט' אותיות אבל אם לא נשאר אלא מעט או אם גמר בסוף שיטה מניח שיטה שנייה בלא כתב ומתחיל הפרשה הפתוחה מתחלת שיטה הג' ומנא פנוי ביניהם שיטה י. פרשה סתומה יש לה ג' צורות אם גמר באמצע השיטה מניח ריח כשיעור ומתחיל לכתוב בסוף השיטה חובה אחת מתחלת הפרשה שהיא סתומה עד שימלא הריח באמצע. ואם לא נשאר מן השיטה כדי להניח הריח כשיעור ולכתוב בסוף השיטה חובה אחת יניח הכל פנוי ויניח מעט ריח מראש שיטה שנייה ויתחיל לכתוב הפרשה הסתומה באמצע השיטה השנייה. ואם גמר בסוף השיטה מניח מתחלת שיטה שנייה כשיעור הריח ומתחיל לכתוב הסתומה באמצע [השיטה] נמצאת אומר שפרשה פתוחה מתחלת בתחלת השיטה לעולם ופרשה סתומה מתחלת באמצע השיטה לעולם עכ"ל: דבריו מוצארים שהם כסידור הקדמונים בצורות הפתוחה וגם בצורה ראשונה של סתומה וצורה שנייה של סתומה אומר אני שהיא הסדורה האמורה בסידור הקדמונים דסדורה מין סתומה היא כמו שכתבתי לעיל וסובר ו"ל דכל שמניח חלק בסוף שיטה ובתחלת שיטה שסתומה לא שנה אם מתחיל לכתוב כנגד ההגהה של מעלה לא שנה אם מתחיל קודם או אחר בכל גוונא מיקריא סדורה ולא פוקי מספר התרומה שחלק ביניהם. ואפשר שזו היא שאמרו בירושלמי מכאן ומכאן סתומה כלומר דכשייר חלק בסוף שיטה וגם בתחלת שיטה שסתומה היא סתומה וצורה שלישיית של סתומה נלמד מדין צורה שנייה של פתוחה, ואפשר שהוא ו"ל היה מפרש בירושלמי ע"פ דרך זה ופתוחה דקמי לשון התחלה הוא והכי קאמר [א] פתוחה מראשה אם התחיל לכתוב הפרשה מראש השיטה פרשה פתוחה היא פתוחה מסופה כלומר אצל התחיל מסוף שיטה והניח תחלתה חלק בין שסיים פרשה שלפניה בסוף שיטה שנמצא שאין ביניהם חלק אלא בראש שיטה שנייה בין שהניח חלק בסוף שיטה עליונה וגם בתחלת שיטה שנייה וזהו מכאן ומכאן בכל גוונא נקראת סתומה דכל שהוא מתחיל באמצע שיטה היא סתומה ופירוש זה בירושלמי מרווח ממה שפירשו בו הסוספות והסכים בו הרא"ש בהלכות מוזה (פי' ה) וס"מ: אחר זמן בא לדי ב"אור עור אורת חיים להר"י אשכנזי ו"ל וכתב בסמ"ק ל"ב כלשון הזה אפשר לפרש בירושלמי שהביא הרא"ש דעת הרמב"ם הכל שאם נשאר מן השיטה שהשלים בה הפרשה חלק כשיעור מניח מתחלת שיטה שנייה אבל במה שאמר פתוחה מראשה פתוחה יש עד סופה ולא שיתחיל באמצע שיטה בראשונה]. והענין של דברים

וכבר ידענו ממה שקדם בפירוש פתוחה מסופה פתוחה מסתומים הריח בסוף השיטה והיינו פתוחה מסופה פתוחה ומתחיל הפרשה לפרש כגון שהשלים בסוף שיטה ועושה הפתוחות מתחלת השיטה

חדושי הגהות
 יחסר הנגזר סוף דברי הב"י שכתב אצל אם הפתח מסוף שיטה וכו' בכל גוונא נקראת סתומה דהא בירושלמי להדיא קאמר פתוחה מסופה פתוחה. ו"ל שלפני הרב דם יוסף היה ג"כ כגירסת הרא"ש וכן היה כתוב לפניו פתוחה מראשה פתוחה מסופה פתוחה מכאן ומכאן סתומה ופירש הרב דם יוסף דס"ל להרמב"ם דלא כהרא"ש דהך פתוחה רביעית [לא] אלעיל קאי אלא אדלקמיה קאי וה"ק פתוחה מסופה וכן פתוחה מכאן ומכאן סתומה כנלע"ד:

הגהות והערות
 יז תיבות "ונמצא פנוי ביניהם שיטה" היא הוספת הב"י:

הלכות תפילין סימן לב

השורות שוות שלא תהא אחת נכנסת (קמז) ואחת יוצאת ולפחות זיזרה" שלא יכתוב (קמח) * ג' אותיות חוץ לשיטה (קמט) ואם כתבם (קנ) לא פסל: לד' * רב' אותיות שהם (קנא) * תיבה א' לא יכתוב חוץ לשיטה: לה' (קנב) * אותיות השם (קנג) צריך שיהיו כולם (נא) בתוך הדף ולא יצא (קנד) מהם כלל חוץ לדף: לו' * ייעשה (קנה) כל פרשיותיה (קנו) פתוחות חוץ מפרשה אחרונה הכתובה בתורה

שערי תשובה

הה"א. ענה"ט ועיין ט"ז שהקשה על הש"ע שכתב שיש לחזק דהא אפי' דיעבד פסול ועיין נצ"ח מקום שמואל שהביא מש"ע אה"ע סי' קכ"ה דגם שם משמע דוקא לכתובה רק אם נשמנה נזרחה האות עי"ז פסול דיעבד ולכן דעמו להקל בלמ"ד של ולעבדו שנגמם ראשה לתוך ה"א של ולאננה ולא נענה רק נגמם לאחרא

מוחר לכתוב אפי' נתיבה בת ג' אותיות דבה הרמב"ם מודה ע"ש. ואני אומר דמסעי' שאח"י דיעינן זאת מדכתב ב' אותיות שהם תיבה אחת וכו' משמע ב' אותיות שאינן תיבה אחת מותר אפי' נתיבה בת ג' וק"ל: (נא) בתוך הדף ולא יצא מהם כלל חוץ. כתב הרב בעל זכר שבע בתשובה סוף ספרו דף נ"ב ע"ב מדנקט כפל לשון משמע אפילו דיעבד פסול אפילו בשאר שמות שאינן נמחקין ואפילו הנטפל לשם מאחריו פסול אם יצא חוץ לשיטה כנ"ל להלכה ולא למעשה ע"כ.

והמ"א הקשה עליו דהש"ך ב"ד סימן רע"ו ס"ז כתב דקצת פוסקים מכשירין כשמלה מקצת השם ע"ש ס"ק ה' משמע לכאורה דכ"ש כשיצא חוץ לשיטה דהא איסור חליה נזכר בגמרא ואיסור זה לא נזכר בגמרא דהדיא רק הוא מדברי ר"ת ומנ"ל לפסול דיעבד. וצמ"ב סימן נ"ו

ביאור הלכה

באיסור מחיקה יש להקל בזה לפי מה שכתב שם הטוב"י דנמוק מקצת אוח ועדיין נשאר נזרחה עליו אין חייב בזה משום מוחק ורק מדריגין ע"ש. אח"כ מצאנו בן בעז"ה בספר ישועות יעקב עי"ש: * ג' אותיות. עיין צמ"ב ומקורו מהא דש"ך יו"ד בסיומן רע"ג סק"ד עי"ש ועיין ביאור הגר"א דמשמע שהוא מפרסם גם כן להש"ך דהמחבר כסם פה כהר"א עי"ש ועיין צמ"א והשמטתי מירונו משום קושית הנה"ט עי"ש והפמ"ג הקשה ג"כ זה אמנם דלא לשיהי ח"ו לרבינו המ"א כעושה אמרתי שיש ליטב דמסעיף ל"ד אין ראיה להקל בזה דאפשר דלא מיעט רק דמותר לכתוב אות אחת מן המיטה של שתי אותיות חוץ לשיטה אף שהוא חלי המיטה וכמו שכתב הגר"א לדעת הרמב"ם ודלא כהלבוש שמחמיר בזה עי"ש בטעמון אצל ב' אותיות מן מיטה של שלש אותיות דהם רוב המיטה הו"א דאסור וכמו שכתב הגר"א בלחמ לדעת הרמב"ם לזה קמ"ל המחבר דשתי אותיות מותר בכל גוויי כנ"ל כוונתו: * שתי אותיות וכו'. אצל לכתוב אות אחת ממנה חוץ לשיטה מותר. כל האחרונים דלא בלש: * תיבה אחת. עיין צמ"ב כן כתב הרא"ש בה"ק ופסק ב"ד כוונתו ועיין צמ"א בס"ק מ"ז שכתב דאף הרמב"ם מודה בזה להקל והגר"א ביאורו כתב שלדעת הרמב"ם אסור בזה: * יעשה כל פרשיותיה. עיין צמ"ב

באר היטב

רבה פסק כדעת רמ"א דלר"ך להניח חלק מן פסוק לפסוק והביא ראיה מן ספר ברוך שאמר שכתב להדיא כן וכן מן שיטה לשיטה ע"ש: (נ) לשיטה. וצ"ד סימן רע"ג פסק כהרמב"ם דלא קפדינן אלא שלא יכתוב רוב המיטה חוץ לשיטה ואם המיטה בת ח' אותיות מותר לכתוב החלי חוץ לשיטה. וכתב המ"א ואפשר דנא ללמוד כאן דשני אותיות ואני אומר דמסעי' שאח"י דיעינן זאת מדכתב ב' אותיות שהם תיבה אחת וכו' משמע ב' אותיות שאינן תיבה אחת מותר אפי' נתיבה בת ג' וק"ל: (נא) בתוך הדף ולא יצא מהם כלל חוץ. כתב הרב בעל זכר שבע בתשובה סוף ספרו דף נ"ב ע"ב מדנקט כפל לשון משמע אפילו דיעבד פסול אפילו בשאר שמות שאינן נמחקין ואפילו הנטפל לשם מאחריו פסול אם יצא חוץ לשיטה כנ"ל להלכה ולא למעשה ע"כ.

משנה ברורה

חלק. אצל המ"א בשם כמה אחרונים והגר"א צביאורו הכריעו דאין לר"ך להניח חלק יותר מבין תיבה לתיבה באמצע פסוק ודלא כמ"ש הש"ך ב"ד רע"ד רע"ז ע"ש: * ד' קמז) ואחת יוצאת. ואפילו (קמג) אות אחת (קמז) משום זה אלי ואנוהו: (קמח) ג' אותיות. מדלא חילק משמע דאפילו אם אלו הג' אותיות הם מיעוט המיטה אסור וצ"ד סימן רע"ג פסק כהרמב"ם דלא קפדינן אלא שלא יכתוב רוב המיטה חוץ לשיטה ואם המיטה בת ח' אותיות מותר לכתוב החלי חוץ לשיטה ועיין ב"ד ע"ש שכתב שיש להחמיר בהך דהכא ועיין בא"ר (קמה) שדעמו דעכ"פ נתפילין שהגליונות קצרים יש להחמיר: (קמט) ואם כתבם. (קמו) מן שהיה הנטיטה בתחלת השיטה או בסופה: (קנ) לא פסל. ואפילו אם כתב (קמו) תיבה שלמה חוץ לשיטה כל שניכר שהיא נקריח עם אותה השיטה ולא עם העמוד האחר שנצדדה: ד"ד (קנא) תיבה אחת. ואם המיטה היא בת שלש מותר לכתוב ממנה שתי אותיות חוץ לשיטה אף שהם רוב המיטה יו"ד סימן רע"ג ועיין צמ"ל: ד"ה (קנב) אותיות

המ"א בשם הגאון מהר"ר יצחק מפוזנא נוכן הע"ם והא"ר וכתב השם. (קמח) אפילו שאר שמות שאינם נמחקין (קנג) צריך וכו'. מהאחרונים] אסיק דדוקא לכתובה אבל דיעבד אין להחמיר ומ"מ אם אירע כן צמ"ט הורה למחוק כל השורות העליונות אם אין בזה שום שם משמות שאינם נמחקין ולמשוך אותם שיהיו שוות עם השם דמאחר דאפשר לתקוני לא מיקרי דיעבד אצל אם היה שם למעלה איזה שם או (קמט) נתפילין ומוזות דא"ל למחוק משום שלא כסדרן כשר כן בלי תיקון ויש (קנ) מחמירין אפילו דיעבד והסכים עמם הגרע"א והדה"ט. אך אם (קנא) בשורות העליונות אות האחרון ב"ד"ר וכדומה שיכול למושכן כולו מודו דבין צמ"ט וצ"ד במו"מ ימשוך אותן כדי שיהיו שוות עם האות מהשם שיצא חוץ לשיטה ואין בזה משום שלא כסדרן. וכן אם לא כתב עוד רק שורה אחת (קנב) ובשורה שניה משך השם חוץ לשיטה יעשה שרטוטים אחרים וימשכם שיהיו ארוכים עד סוף השם ובשביל שורה הראשונה אין קפידא. ודע עוד דצאומיות הנטפלות להשם (קנג) הסכמת אחרונים דאין להחמיר דיעבד ביוצא חוץ לשיטה: (קנד) מהם כלל. אפילו (קנד) אות אחת ואפשר דאף רובו ככולו אצל מקצת האות לית לן בזה ואם יצא השם כולו חוץ לגליון העמוד כשר דיעבד ואינו דומה ליוצא אות אחד חוץ לשיטה דמה שיוצא לחוץ הוא חשוב כתיבה וקמ"ל ב"ד רע"ז דמקצת השם אין חילין משא"כ בזה כן כתב הבני יונה והגרע"א בחידושו צמ"ב זה מחמיר גם בזה עי"ש אצל ביאור הגר"א מוכח דהדיא כהבני יונה להקל: ד"ד (קנה) כל פרשיותיה. ר"ל מהתפילין של יד הואיל והן נכתבות בקלף אחד וש"ך בהן פתוחה ופתוחה דהיינו שכשמניח מקום חלק בסוף שיטה אחרונה של פרשה ראשונה כדי ט' אותיות ופתוחה היא פתוחה כמו שכתב נקרא פתוחה כמ"ט נקראת פרשה המהמלת בראש השיטה פרשה פתוחה לכו"ע כשיש ריוח כדי ט' אותיות לפניה בשיטה הקודמת לה או בסוף שיטה אחרונה שבדף הקודם אצל בתש"ר שהפרשיות נכתבין על ד' קלפים אין להקפיד בהן בפתוחות וסגומות אך נהגו לכתובה להקפיד בזה כ"כ האחרונים ועיין צמ"ל צמ"ה שכ' בשם הפמ"ג בזה: (קנו) פתוחות חוץ וכו'. מפני שג' ראשונות שהם קדש והיה כי יצאך שמע הם פתוחות בתורה ופרשת והיה אם שמוע סתומה לפיכך לר"ך לכתוב נתפילין ג"כ ככה. דהיינו שניח מקום חלק כדי ט' אותיות בסוף שיטה אחרונה שגפ' קדש כדי שגפ' והיה כי יצאך שיחליל בראש השיטה הא' שבדף הב' מהיה הפרשה פתוחה כמו שהיא בתורה וכן אחר פ' והיה כי יצאך כדי שפ' שמע מהיה פתוחה אצל פ' והיה אם שמוע יעשה סתומה ואופן סמימתה יוצא לקמיה. ופרשת קדש אף דבתורה היא פתוחה מחמת שהוא מפסיק בריוח ט' אותיות בשורה הקודמת לה וכאן אין ש"ך זה דהיא פרשה

שער הציון

(קמג) ב"ח: (קמד) ביאור הגר"א: (קמה) והובא ג"כ צמ"ג: (קמו) מוכח מהפרשה דלא מחלק בזה לענין דיעבד: (קמז) אחרונים: (קמח) מ"א: (קמט) פמ"ג לדעת המ"א והוא נעלמו הניח עיקר הדין ב"יע לקמן בסיומן קמ"ט: (קנ) הכ"ש בשם מהר"א וגם השו"ב הרמב"ם שהובא ב"ד רע"ז ד"ה ובשם המשי"ך עי"ש: (קנא) פמ"ג: (קנב) פמ"ג: (קנג) פמ"ג: (קנה) כל פרשיותיה (קנו) פתוחות חוץ מפרשה אחרונה הכתובה בתורה (קנד) מהם כלל חוץ לדף: (קנא) תיבה אחת. עיין צמ"ב כן כתב הרא"ש בה"ק ופסק ב"ד כוונתו ועיין צמ"א בס"ק מ"ז שכתב דאף הרמב"ם מודה בזה להקל והגר"א ביאורו כתב שלדעת הרמב"ם אסור בזה: * יעשה כל פרשיותיה. עיין צמ"ב

הגהות ותיקונים: (א) ולפחות זיזרה: (ב) קמ"ג מש"ז סק"ב: (ג) בבי":

הלכות תפילין סימן לב

שהיא והיה אם שמוע שיעשנה סתומה (קנו) ואם שינה (נב) [כא] פסול: (קנח) ויש מכשירים (קנט) נכולס פתוחות) מהר"ם פאלדוה סי' פ"ו"ג נשם אורחות חיים ונ"י נשם העיטור (קס) ובמדינות אלו (קסא) נוהגים אף פרשת והיה אם שמוע נראש השיטה כשאר הפרשיות וולכן נהגו שפרשת (נג) [כב] קדש לי והיה כי יביאך

שערי תשובה

באר היטב

כתב אם כתב אלהינו בלא יו"ד מותר לתלות היו"ד מאחר שאינה מהשם עצמו א"כ כ"ש אם יצא הנטפל לשם חוץ לשיטה דכשר והגאון מהור"ר יצחק אב"ד דק"ק פונגא הורה למחוק בספר תורה כל השורות העליונות ולמשוך אותם שיהיו שוות עם השם מאחר דאפשר לתקוני לא מיקרי דיעבד אבל אם יש שם בשיטות העליונות שאסור למחוקו כשר דיעבד עכ"ל המגן אברהם. וה"ה נמי בתפילין דאסור למחוקו משום דהוי שלא כסדרן כשר דיעבד. והמחבר הלכה ברורה טעה שגיאה גדולה במה שכתב ואני תמה הרי הוי שלא כסדרן עיין שם ס"ק מ"א. ועיין צ"י צ"ד סימן רע"ז שהביא תשובת הרמב"ם וכחצו בה בלשון הזה על ספר תורה שנמצא בה ה' כתוב קצתו חוץ השיטה וקצתו חוץ לשיטה הראוי אצלי להחליף אותה היריעה ולגוזה ואחר חלופה יקראו בה ציצור לכחלה עכ"ל נראה דס"ל להרמב"ם דפסול אפילו דיעבד. והמחבר יד אהרן האריך והעלה דלענין מעשה אין ולא ורפיא צדיה. ועיין בתשובת גינת ורדים חלק אורח חיים כלל ב' סימן כ"ט. ובספר משנה למלך צפ"ה מהלכות תפילין: (נב) פסול. עיין ט"ו מה שמישצ דעת הרמב"ם מפרק הקומץ והוכיח דאפילו דיעבד צני סתומה. ודבריו המה קצת מגומגמים אבל תוכן דבריו הוא דילמא האי דאין מורדין הא מורדין עושין קאי אלתפילין אלא ודאי דלתפילין נמי פסול בפתוחות. ואינו נראה לפענ"ד דאם כן צריך מקשן נמי נימא הכי דמקשה בסמוך הא מורדין עושין והא צני שירטוט ואי לפי דעת מה ק"ל הלא הרמב"ם פסק בפ"ו דס"ת צני שירטוט ואם כן נימא נמי דטעמא דאין מורדין קאי אס"ת אלא ודאי צ"ל דלא ס"ל לתלמודא האי סברא דא"כ למה ליה למיתני כלל תפילין א"כ י"ל הכא נמי דאי קאי אלתפילין לתודיה ל"ל למיתני כלל ס"ת וכך הוא הוכחה הלימא מסייע. וזוה יתורץ רש"י שם צמ"ש צד"ה הכא סתומות. בספר תורה. הכא פתוחות צמוזה כו' למה נקט צראשונה צמ"ת ולא נקט תפילין רק אלא ודאי דלתפילין י"ל דפתוחות כשר דיעבד ולא קשיא מתפילין רק הקושיא הוא מס"ת למה נקט. גם בשירטוט כתב רש"י ובתפילין לא צני שירטוט נקט נמי רש"י תפילין לחוד להורות דקושיא הוא למה נקט תפילין ודו"ק: (נג) קדש. אצאר לפניך מקור המחלוקת למען יתברר כבר זכרנו שצריך לעשות ג' פרשיות דהיינו קדש והיה כי יביאך שמע פתוחה. והפרשה ד' שהיא והיה א"ש סתומה. רק שיש מחלוקת משנה ברורה

ע"ש בסי' י"ג ואין להקל בה כי אם בשעת הדחק: [כא] פסול. ענה"ט ועיין בד אפרים ובשו"ת בית אפרים חלק א"ח סימן ב' צביאור דברי הט"ז בזה ועיין במג"א ס"ק מ"ט שם"ש ודיעבד אם עשאה סתומה כשר הוא ט"ס וז"ל אם עשאה פתוחה וכמ"ש בד אפרים שז"ל קודם ושי"ך קודם מיטות וכחצו הב"ח והוא נמשך לחיורו דלפי שבסומה יש מחלוקת לכך נהגו בפתוחה ואם עשה פתוחה דיעבד כשר אף להרמב"ם כמ"ש בתשובת אה"י מהר"ם מפאלדו"ה וכן הוא צאמת בד"מ ס"ק יו"ד נשם מהר"ם ד"ל מ"ש הרמב"ם ואם שינה פסול אס"ת קאי וע"ש ואם ירנו לעשות סתומה גם כן נפלגו בפלוגתא דרבותא ולכן נהגו בפתוחה ושגם על כ"פ דיעבד כשר ועיין ט"ז שם"ש שם דברי מהר"ם מפאלדו"ה והוכיח בד"מ ועיין בפ"מ שעתה על דברי המג"א בזה דמאי קא משמע לן ועיין במחילת השקל שפירש כפשוטו. אבל המעיין בד"מ יראה שכוונת המג"א כמ"ש. ועיין בגינת ורדים כלל ב' סימן ג' וסימן ד' שנחלקו בזה דפרשת והיה אם שמוע שהיא עשאה פתוחה והיינו לפי מנהגם כהנ"י ע"ש: [כב] קדש. ענה"ט (מ"ש שאין לעשות בשביל זה ב' זוגות תפילין ועיין מ"ש לקמן ס"ק ס"ז) ומ"ש בה"ט לענין תפילין דר"ת ועיין בתשובת נ"ב מה"ת סימן ה' שכתב גם כן שלא ישנה בתפילין של רבינו מס פרשה שמע כלל ותחיל מראש שיטה כיון שצריך להניח חלק פרשה והיה א"ש עד אחר כמיצת שמע אם כן בשעת כמיצת שמע ניכר חיקף שאין סתומות בתורה ואין כאן מקום לטעות עיין שם. ועיין בא"ר שכתב ג"כ דלתפילין של רבינו מס יעשה כולם פתוחות ואף שכותב שמע אחר והיה א"ש * מ"מ יינת כשיעור ט' אותיות אחר על הארץ. ועיין בתשו' רש"ל. והתשובה ממהר"י שו"ת הוא בעהמ"ם נחלה ליהושע ונדפס בתשובותיו סימן א'. וכחצו צו"ת ח"י סימן י"ט דלפי מנהג האשכנזים עכשיו שכותבין ג"פ ראשונות שיהיו פתוחות לכ"ע והרביעית פתוחה להרא"ש ליכא חשש זה שהתפילין צראשאו והס"ת שעולה לקרות ספרי אהדי דדוקא צראשונות כגון קדש והיה כי יביאך שהם סתומות שי"ך הך ששש משא"כ בשמע והיה א"ש שאינם סתומות. וגם דהאידנא כל ס"ת שלנו הם עשירי בפתוחות וסתומות עפ"י דעת הרמב"ם ע"ש ודבריו שם תמוהים מ"ש ואי בעית למיחש לסברת מהר"י דילאן מה לי כתובה ע"ד הרמב"ם או הרא"ש לדברי כולם התפילין היפך הס"ת שבס"ת סתומה ובפרשה פתוחה ע"ש. וזה חיימא דבשלמא לפי מנהג מדינות אלו שכתב הרמ"א שעושין גם הרביעית פתוחה אליבא דכ"ע שפיר משא"כ לפי מ"ש שם מנהג האשכנזים שהרביעית פתוחה להרא"ש וא"כ זה כמנהג שכתב הב"י שמתחילין צראש שיטה והיא סתומה להרמב"ם. ואע"ג דלהרא"ש פתוחה היא ע"כ עדיין הכי. וא"כ העולה לס"ת שכתובה ע"ד הר"מ אין חשש כלל שהפתוחה שבהיה א"ש היא סתומה להרמב"ם ולהרמב"ם הוא שזה עם הב"י שבס"ת. גם תמהני על מ"ש שם וכחצו האחרונים דטעמם משום שלא אפשר לעשות סתומה לכ"ע לכן בתרו לעשותה פתוחה כו' והמעין יראה שהמג"א כ"כ על המנהג שכתב רמ"א שנוהגין בפתוחות דהיינו שמתחילין והיה א"ש מראש * ז"ל והיה א"ש אחר שמע

ביאור הלכה

מש"כ נשם האחרונים לענין חפי' של ראש וא"כ לפי דבריהם אפילו אם התחיל ראש כל פרשה בלמעט שיטה כשר אף דבעלמא היא סתומה להרמב"ם אבל לפי דברי הפמ"ג צ"א אות מ"ט ע"ש אפשר דיש להחמיר בה אפילו דיעבד דהלא עי"ז באותו קלף גופא ניכר שהיא סתומה ומה לנו לקלף פרשה הקודמת לה אך אם לא הניח חלק ט' אותיות בסוף כל פרשה בתש"ר נל"פ דיש להקל בזה כסתומת שארי אחרונים אף דגם בה מפקפק הפמ"ג שם ומטעם דכיון דכל פרשה הוא

שסתום הריח שלפניה בתורה כיון שגם בתורה יש בינה לפרשת שמע שבתורה ריח הרבה פתוח (קנו) וכן הסכימו האחרונים: (קנט) בכלם פתוחות. ולהיפך אם עשה איוו פרשה מהשלש פרשיות סתומה לכו"ע פסול כ"כ (קנח) האחרונים עוד (קנט) כתבו דדוקא אם עשה לפרשת והיה א"ש פרשה פתוחה כשר לדעה זו אבל אם אין לפניו ריח כלל בינה לפרשת שמע לא דף שלה ולא דף של פרשת שמע דהיינו שהתחיל אותה צראש שיטה העליונה שדף ולא הניח ריח כלל לפניו באותה שיטה ולא בסוף שיטה של פ' שמע או שהניח ריח ואין צו כשיעור ריח שצו פרשה לפרשה דהיינו כדי לכתוב ט' אותיות ה"ז נחשב שינוי גמור ממה שהיא כתובה בתורה ופסול לכו"ע אפילו צפרשה זו. ובסוף פרשת והיה א"ש אין צריך להניח שום ריח וכן נוהגין לסיים על הארץ בסוף שיטה התחתונה: (קס) ובמדינות אלו וכו'. ואף לכחלה מלוא לעשות אותה סתומה גם להיש מכשירים וא"כ המנהג הזה הוא שלא כהוגן מ"מ העתיקו הרמ"א דכיון שהעיקר הוא שדיעבד כשר ככל ענין וא"א לעשותה סתומה לד"ה יש להחזיק בהמנהג הזה כדי שלא להוציא לעו על הראשונים וכ"כ המ"א נשם הל"ת אבל מדברי הל"ש והגר"א משמע שיותר טוב לעשות כמה שכתוב בשו"ע: (קסא) נוהגים אף וכו'. וכן (קס) בתפילין של ר"ת יעשה ג"כ כולם פתוחות ואף שכותב והיה

שער הציור

(קנה) צ"י: (קט) הגר"א: (קנו) הגר"א וישועת יעקב וס"א דלא כט"ו: (קנח) לטש ופמ"ג ורע"א והגר"ו: (קנט) לטש ומ"א וא"ר: (קס) א"ר ושע"ת הגהות ותיקונים: א) ע"ז:

הלכות תפילין סימן לב

ופרשת שמע (קסב) מתחילין בראש שיטה ובסוף קדש לי ובסוף והיה כי יביאך * מניחים חלק כדי לכתוב (קסג) ט' אותיות ובסוף שמע אין מניחים חלק * ואם מניחים הוא פחות מכדי לכתוב ט' אותיות ופרשת [נג] והיה אם שמוע מתחילים באמצע שיטה עליונה ומניח לפניו חלק כדי לכתוב ט' אותיות ונמצא ששלשה פרשיות

באר היטב

שערי תשובה

צורת פתוחה וסתומה. ללהרא"ש מנואר צ"ד סימן רע"ה דכל שיש חלק בשיטה ומתחיל לכתוב באמצע שיטה. וכן בכותב ומניח בסוף שיטה חלק ומתחיל הפרשה שאחריה בראש שיטה שניה זהו פתוחה. ושיעור החלק היא כדי שיוכל לכתוב ט' אותיות. וסתומה היא כל שמיני חלק באמצע שיטה כשיעור הנ"ל ומתחיל לכתוב בסוף השיטה היא עגמה. וה"ה אם סיים הפ' בסוף שיטה יניח שיטה א' חלק ומתחיל בשיטה שלישית. והרמב"ם כתב בזה"ל פרשה פתוחה יש לה צ' צורות אם גמר באמצע השיטה מניח שאר השיטה פנוי כשיעור הנ"ל ומתחיל הפרשה שהיא פתוחה מתחלת השיטה השניה (זהו כמו להרא"ש) ואם לא נשאר כשיעור פנוי או גמר בסוף השיטה יניח שיטה שאחריה פנוי ומתחיל הפתוחה מתחלת שיטה ג' (וזהו להרא"ש סתומה). פרשה סתומה יש לה ג' צורות אם גמר באמצע מניח ריוח כשיעור ומתחיל בסוף שיטה עגמה חיצה אחת (זהו כמו להרא"ש). ואם לא נשאר כשיעור ט' אותיות ולכתוב חיצה א' בסוף יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח מראש שיטה שניה ומתחיל לכתוב הפרשה סתומה מאמצע שיטה הנ' (אפשר גם להרא"ש כן). ואם גמר בסוף השיטה מניח מתחלת שיטה שניה כשיעור הריוח ומתחיל לכתוב מאמצע השיטה וזו הפ' סתומה (וזהו להרא"ש פתוחה) נמצאת אומר שפ' פתוחה מתחלתה בתחילת שיטה לעולם וסתומה מתחלתה מאמצע שיטה לעולם עכ"ל. וכתב הב"י היאך יעשו בתפילין שיצאו ידי כולם אם לעשות הג' פתוחות דהיינו שיאשר בתחילתן שיעור ומתחיל הפ' באמצע שיטה לא יצא ידי הרמב"ם דס"ל מתחיל באמצע שיטה מיקרי סתומה. ואם ישאיר חלק בסוף כל פ' א"כ הוא אף אחרונה פתוחה דהא כל שיש חלק בסוף הפרשה עושה את הפרשה שלאחריו פתוחה על כן נוהגים בא"י שפוסקים כהרמב"ם שעושים בדק זה. צ' פרשיות ראשונות מתחילות מראש הדף ומסיימין בסוף הדף באמצע שיטה ופ' ג' שהיא שמע מתחלת בראש הדף ומסיימת בסופה ופרשה ד' מתחלת מאמצע שיטה. נמצא ג' פרשיות ראשונות לדעת הרמב"ם פתוחה כי הראשונה אע"פ שאין חלק לפניו מיקרי פתוחה כמו בראשית דהו פשוט פתוחה לדעת הרמב"ם. וז'

משנה ברורה

והיה א"ש אחר שמע כדלקמן בסימן ל"ד במ"ב סק"ג יניח כשיעור ט' אותיות אחר על הארץ וכשכותב פרשת שמע מתחיל בתחלת העמוד בראש השיטה: (קסב) מתחילין בראש וכו'. דזה עושה אותה לפתוחה לכו"ע כשהשאיר חלק כדי ט' אותיות בסוף שיטה התחתונה נעמוד הקודם ואם לא התחיל בראש השיטה אלא הניח מעט ריוח (קסא) אפילו פחות מט' אותיות הרי פרשה זו נקראת סתומה להרמב"ם ופסולה אפילו דיעבד ובפמ"ג [אות כ"ו] כתב דאפי' אם לא המשיך לפניו בראש קדש או והיה כ"י או שמע רק אות אחת או שמים ג"כ י"ל דפסול וז"ע בזה ובספר מאמר מרדכי משמע דאין להחמיר בזה דיעבד ועכ"פ לכתחלה יש לזרז בזה מאוד [ואם השאיר כשיעור חיצה אשר נ"ל דיש להחמיר אפילו דיעבד דהרי כשיעור זה צודאי יש כשהא אותיות קטנות ויותר וכמו שכתב המח"ש והרי לדעת הט"ז מנעקף מדינא לכו"ע להקרא סתומה אפילו לא היה הריוח שלמעלה ולמטה רק כשיעור ט' אותיות קטנות ע"י צירוף וכמו שכתב הפמ"ג הרי דמה שכתב הרמב"ם ויניח מעט ריוח וכו' הוא שיעור קטן מאוד ע"כ אם רואה שהתחיל הפרשה אפילו אות אחת לפניו שלא במקום ששירטטו כתב האחרונים דלכתחילה צריך להניח כדי ג' חיצות אשר (קסג) ע"כ צריך להניח ג"כ ריוח מלא צ' אותיות קטנות מלבד הט' אותיות דהא

ביאור הלכה

נקלף צפ"ע נחשבת כפרשת קדש נחש"י דנחשבת פתוחה מזד שאין כחוב לפניו כלום בתפילין: * מניחים חלק כדי לכתוב ט"א. ואם שכתב להניח כמלא ט"א בסוף פרשת קדש ופרשת והיה כי יביאך מנואר בלוש דפסול וכתב הא"ר דמירי הכא בשעבר והתחיל שיטה ראשונה בראש הדף לכן הוא פסול דמו אין כאן פתוחה אצל לכתחלה עגמו כשזודמן לו כן שיתחיל לכתוב בתחלת שיטה שניה שהיא נמי פתוחה לדעת הרמב"ם ואף דלא ישאיר מנין השורות הנזכרים בסומן ל"ה הא קי"ל שם דאם שינה לא פסל. אכן לפי מה שראיתי עמה בספר משנת אברהם שכתב דהיא דמשייר ריוח שני שיטין בין פרשה לפרשה אף לדעת הרא"ש ז"ל היא פתוחה נ"ל בזה שישייר ריוח בתחלת הפרשה שני שיטין דאם ישיר רק שיטה א' הלא לדעת הרא"ש תפילין שלו הם פסולין דהיא פרשה סתומה והשלשה פרשיות בעיניו שיהא פתוחות לעיבובא לד"ה כמו שכתבו האחרונים ואף דדיעבד אם לא שיר רק ריוח שיטה א' אין לפסול התפילין דבעיקר הדיון קי"ל כהרמב"ם בזה מ"מ לכתחלה צודאי י"ש יצא ידי הכל. כתב הפמ"ג יש לשאול אם הניח חלק ט"א ואכלוה עכברים או חולעת מקום החלק ואין שם קלף חלק כלל אם כשר כה"ג או לאו ע"ש דמסתפק בזה גם בתש"ר ולפי מה שכתב לעיל בתחלת הסעיף בשם האחרונים בש"ר צודאי יש להקל: * ואם מניחים הוא פחות וכו'. לאו לעיבובא קאמר אלא דלכתחלה ס"ל

שער הציון

(קסא) כן משמע בביאור הגר"א וכ"כ ש"א ואפשר דמודו ג"כ להפמ"ג דאפילו רק אחת אותיות: (קסג) הב"ם ולנוש:

הלכות תפילין סימן לב

הם פתוחות בין להרמב"ם בין להרא"ש * מעור בהמה חיה ועוף (קסו) * טהורים יאפילו מגבילה * לדעת הרמב"ם: * לז (קסה) * יעור הבתים צריך להיות * מעור בהמה חיה ועוף (קסו) * טהורים יאפילו מגבילה

באר היטב

תחלת הדף ריוח קצת אבל פחות מט' אומיות נמצא הפרשה הדי קטומה להרמב"ם ולהרא"ש דלהרמב"ם מיקרי זה מחחיל בלמעט וגם להרא"ש אין כאן פתוחה כיון שאין כאן במקום א' חלק כשיעור. וא"ל דלא יניח בסוף פרשה ג' כלל ובתחלת פרשה ד' יניח פחות מכשיעור זה אינו דעכ"פ צעין ריוח בין פרשה לפרשה כשיעור ט' אומיות בין פתוחה בין פתוחה אלא דכאן אי אפשר לעשותו במקום א' דלא הו' פתוחה ע"כ חלקנו השיעור לז' חלקים עכ"ל ט"ו. וכ"כ הרמ"ע מפלגו סימן י"ו ועיין בשיורי כנה"ג בהגהת ז"י סעיף כ"ו. ואין לעשות בשל ספק ז' וזוגות תפילין ז"י. וכתב הב"י שגדול א' פסל כל החפילין במדינתו שהיו עשויות לדעת הרא"ש. כי ס"ת שלהם היו הפרשיות לדעת הרמב"ם א"כ העולה בצורה ותפילין בראשו סתרי אהדי עיין מ"א. ואמרתי אחכמה לדעת מה יעשה בתפילין של ר"ת צעין פתוחות

פרשיות שאחרי הראשונה נעשו פתוחות מכה שיעור החלק שלפניהם דהיינו החלק מפ' שלפניה צפופה עושה פ' שאחריה פתוחה והיא מתחלת בראש שיטה וזהו בין להרמב"ם בין להרא"ש רק מה שמתחילין פרשה הדי בלמעט שיטה מיקרי פתוחה לדעת הרא"ש ואין צעין סתומה אבל להרמב"ם הו' זה סתומה וזהו יבואר לך דברי המחבר. וכתב ט"ו דיש לפנינו דרך אחרת שנעשה ללאת ידי הרמב"ם והרא"ש ונקדים מחלה צהא דכתב הרמב"ם בצורה ז' דסתומה דאם לא נשאר מן השיטה כדי להניח ריוח כשיעור ולכתוב בסוף שיטה חיה אחת יניח הכל פניו ויניח מעט ריוח מראש שיטה שניה וכו' ושם כתבתי דאפשר דגם להרא"ש כן ע"ש א"כ הרוצה לעשות יעשה בדרך זה דפרשה א' וב' יתחיל בראש הדף ושייר בסוף חלק כדי ט' אומיות רק פרשה ג' יתחיל ג"כ בראש דף ושייר פחות מט' אומיות והפרשה ד' יעשה ג"כ

ביאור הלכה

בין מיצה לחיבה צריך להניח מלא אוח קטנה (קסג) וצדיענד יש להקל כשמניח רק כמלא ט' אומיות קטנות (דהיינו יוד"ן) וכמשמעות השו"ע כאן וכתב הפמ"ג דמשערין הריחו של הט' אומיות כפי אותו הכתב ולא השיעור הזה הוא (קסד) בין לפתוחה או לסתומה: (קסד) סתומה לדעת הרמב"ם. ואף לדעת הרא"ש היא פתוחה מ"מ אלו עושין קן כי א"א לעשות בתפילין זורת סתומה שיצא זה אליבא דשו"ע כי סתומה שאנו נוהגין לעשות בס"ת דהיינו שמסיים הפרשה שלפניה בלמעט שיטה ומפסיק כדי ט' אומיות ואח"כ מחחיל הפרשה שאחריה ג"כ בלמעט השיטה והיא נקראת סתומה אליבא דשו"ע דסתומה מלפניה ומלאחריה וא"א לעשותה פה בתפילין דכל פרשה הוא צעמוד אחר וכן אם ירצה להניח שיטה אחת חלק בתחלת פרשת והיה א"ש ולהתחילה בראש שיטה שנייה זה ג"כ איננה סתומה לכו"ע דהיא רק להרא"ש ולא להרמב"ם לדלידיה היא פתוחה וכיון שא"א לעשותה סתומה לר"ה נהגו כהרמב"ם לפי שכן עיקר אף בס"ת אם א"א לעשות לר"ה כמ"ש ביו"ד סימן ער"ה. וצט"ו המליא ענה לעשותה סתומה שיצא אליבא דשו"ע דהיינו שצפרשה או"ב יעשה הכל כמו שכתוב בשו"ע רק שצפרשה שמע בצופה יניח ריוח פחות מכדי ט' אומיות (קסה) קטנות וכן יניח ריוח פחות מט' אומיות קטנות בתחלת פרשת והיה א"ש דע"י שאין לה ט' אומיות במקום אחד כ"א ע"י צירוף היא נקראת סתומה לכו"ע וכ"כ בתשובת הרמ"ע מפלגו ובציאור הגר"א וכן משמע מפמ"ג שגם הוא נהג לעשות כן. יודע דצדיענד אפילו אם שיר ריוח כט' אומיות גדולות מכל זד ג"כ כשר להרמב"ם היא סתומה ולהרא"ש היא פתוחה וכתבנו לעיל בס"ק קנ"ח נשם האחרוני דהסכימו דהלכה כהיש מכשירין הג"ל ויש מהגדולים שנהגו לעשות כן לבתחילה ונהרא נהרא ופשטיה ועיין בזה"ל: ר"ז (קסה) עור הבתים. וה"ה (קסו) עור התימורה והמעצרתא כיון שמתווצר ותפור בהנמים: (קסו) טהורים. דכתב למען מהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך

דלא נכון לעשות כן דזה מורה קצת על פרשה שלאחריה שמהיה פתוחה אבל צדיענד אפילו אם הניח זה חלק כדי ג"פ אשר אפ"ה לא נחטול שם סתומה מפרשת והיה א"ש כיון שלא התחילה בראש שיטה דכלל הדבר להרמב"ם דנקטינן כוומיה העיקר להלכה דסתומה היא כל שמתחלת מלמעט שיטה כן כתוב בספר מאמר מרדכי ושאר אחרונים וכן מוכח בנ"י ביו"ד סימן ער"ה במש"כ בשם הר"י אשכנזי"ה שם וביאור הגר"א כאן. ודע דזה דליירין השתא ששיר בסוף שמע כדי ט' אומיות דעת רוב האחרונים וכמעט כולם [אפילו אותם החולקים על הט"ו וס"ל דלא מהני צירוף] שאפילו אם לא הניח ריוח בתחלת כעלת הט"ו אומיות אפ"ה מקרי סתומה לדעת הרמב"ם: * לדעת הרמב"ם. עיין במ"ז כמה שכתבנו בשם הט"ו וזה והגר"ו כתב דלכתחלה יש למנוע מלעשות כעלת הט"ו וכתב הטעם דמהרבה פוסקים מוכח דלא ס"ל כלל הסברא דצירוף ור"ל מכתבו שאין תקנה לעשות סתומה לר"ה וגם מה שהקשה הב"י בהלכות מוזה ס"י רפ"ח על הא דהרא"ש והטור שם אבל א"כ יהיה ראיה מהרא"ש והטור לט"ו וע"כ דכוונתו מהאחרונים שבסימן זה שלא מלאו ענה לעשות כד"ה] וא"ל אין כאן פתוחה ולא סתומה ופסולה ומטוב לעשות כעלת השו"ע שיהיה עכ"פ כשר צדיענד בודאי וכן בספר מאמר מרדכי מפקפק בדיו של הט"ו מטעם דמסתפק שם אם מהני צירוף. ומ"מ בודאי אין למנוע הנהגה כהט"ו כי יש ראיה בחידושי רע"א ושאר אחרונים כמו שכתבתי במ"ז והנה כ"ו ש' בהשו"ע הוא לענין תפילין דרש"י ולענין תפילין של ר"ת צעין פתוחות וסתומות לדלידיה פרשה ד' הוא קודם לפי ג' ג"כ יתנהג בלחוד מאלו הני' אופנים דהיינו או יעשה כולן פתוחות וכמ"כ במ"ז ס"ק קס"א וכמו שאנו נוהגין במדינתנו לענין תפילין דרש"י וכמו שכתב בה"ה והנהגה כהמחבר יעשה כן פרשת קדש והיה כי יבאך מתחיל בראש שיטה ובסוף קדש לי מניחים חלק ט' אומיות ובסוף והיה כי יבאך אין מניחים חלק ואם מניחים הוא פחות מט' אומיות ואח"כ מתחיל בפרשת שמע בקנה הקלף דהוא צעמוד הרביעי דהא צעין כסדרן וכשכותבה הוא מתחילה בראש שיטה ואח"כ חוזר לעמוד ג' לכתוב פרשת והיה א"ש ומתחילה בלמעט שיטה עליונה שמניח לפניה חלק ט' אומיות ובסופה משיר חלק כדי ט' אומיות כדי שפרשת שמע שאחריה תהיה פתוחה ע"י נמצא שפרשת קדש לי ופרשת והיה כי יבאך ופרשת שמע הם פתוחות בין להרמב"ם ובין להרא"ש ופרשת והיה א"ש היא סתומה לדעת הרמב"ם ולהר"ב ט"ו ג"כ הכל כנ"ל רק לדלידיה ששיר בסוף והיה כי יבאך פחות מכדי ט' קטנות ע"י חקרא פרשת והיה אם שמוע סתומה לכו"ע: * עור הבתים. עיין במ"ז במש"כ וה"ה עור התימורה וכו' ע"כ הסופרים שמניחים בין הבית לתימורה עורות ישינס אשר מאשפות ירימו וממנעלים קרועים ידעו כי עבירה היא בידם אחרי שהוא מחובר להבית צריך להיות דוקא מעור כשר כמובן ממש כ"כ בספר לשכת הסופר ולכתחלה בודאי הדין עמו אך לענין צדיענד יש לעיין לפי מה דכתב הפמ"ג לקמן בסעיף מ"ו דמה דהצריך רמ"א לדבק כשר הוא למצוה ולא לעיכובא כיון דהדיעוק אינו מעכב ממילא אין קפידא כמה מדבק וא"כ לכאורה ה"ו צעניינו לא דמי לעור התימורה והמעצרתא דמיונן הוא מצד הדין ע"כ צעין שיהיו טהורים משא"כ בזה ונ"ע: * מעור בהמה וכו'. ועיין במ"ז שכתב דאין עושין מעור הדג משום דליצניא דלא איפסוטא דמיונן הוא מצד הדין ע"כ צעין דהלא הרמב"ם כתב הטעם שאין כותבין על עור הדג מפני שאין הוזהמא פוסקא צענינדה משמע מזה דשאר עור פוסק הוזהמא על ידי העיטור וא"כ הרמב"ם שפוסק דעור הבית מותר על עור שאינו מעובד יהיה מותר אפילו על עור הדג ויש לדחות: * טהורים. עיין במ"ז ע"כ אם נהנהג לו איזה ספק בעור הבתים אם הוא טהור יש להתמיר דקפידא דאורייתא הוא אפילו בצלעות יש להתמיר פמ"ג"ב בס"ק כ"ו ומשמע שחור ממה שכתב בתיבתו להלכות תפילין צעין זה ע"ש. גם מה שכתב שם בפתיחה דעור הבית ש"י שצריך להיות מעור טהורה הוא מדרבנן בעלמא גם זה אינו לענין דלפ"ו הו"ל להגמרא לתקן דקא"ל לשי"י דאין ט

שער הציון

אומיות קטנות וכן בריש פרשת והיה א"ש יניח ריוח פחות מכדי ט' אומיות עורות ישינס אשר מאשפות ירימו וממנעלים קרועים ידעו כי עבירה היא בידם אחרי שהוא מחובר להבית צריך להיות דוקא מעור כשר כמובן ממש כ"כ בספר לעיכובא כיון דהדיעוק אינו מעכב ממילא אין קפידא כמה מדבק וא"כ לכאורה ה"ו צעניינו לא דמי לעור התימורה והמעצרתא דמיונן הוא מצד הדין ע"כ צעין שיהיו טהורים משא"כ בזה ונ"ע: * מעור בהמה וכו'. ועיין במ"ז שכתב דאין עושין מעור הדג משום דליצניא דלא איפסוטא דמיונן הוא מצד הדין ע"כ צעין דהלא הרמב"ם כתב הטעם שאין כותבין על עור הדג מפני שאין הוזהמא פוסקא צענינדה משמע מזה דשאר עור פוסק הוזהמא על ידי העיטור וא"כ הרמב"ם שפוסק דעור הבית מותר על עור שאינו מעובד יהיה מותר אפילו על עור הדג ויש לדחות: * טהורים. עיין במ"ז ע"כ אם נהנהג לו איזה ספק בעור הבתים אם הוא טהור יש להתמיר דקפידא דאורייתא הוא אפילו בצלעות יש להתמיר פמ"ג"ב בס"ק כ"ו ומשמע שחור ממה שכתב בתיבתו להלכות תפילין צעין זה ע"ש. גם מה שכתב שם בפתיחה דעור הבית ש"י שצריך להיות מעור טהורה הוא מדרבנן בעלמא גם זה אינו לענין דלפ"ו הו"ל להגמרא לתקן דקא"ל לשי"י דאין ט

Tefillin are composed of four parashiyos:

1. *Kadesh* (Shemos 13:1-10) [Fig. 84]
2. *Vehayah Ki Yeviacha* (Shemos 13:11-16) [Fig. 85]
3. *Shema* (Devarim 6:4-9) [Fig. 86]
4. *Vehayah Im Shamo* (Devarim 11:13-21).¹⁷⁰ [Fig. 87]

וידבר יהוה אל משה לאמר קדש לי כל בכור פטר כל רזם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא ויאמר משה אל ה' הלא זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא יהוה אתכם מזה ולא יאכל זמון היום אתם יצאתם מצרים וכלב ודבש ועבדת את העבודה הזאת בזדש הזה שבעת ימים תאכל מצות וביום השביעי חל ליהוה מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך זמון ולא יראה לך שאר בכל עבודת לבבך והזדת לבבך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי ממצרים והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת יהוה בפיך כי ביד חזקה הוציאך יהוה ממצרים ועלמרת את חזקה הזאת למועד ממימי ימינו.

• Fig 84

והיה כי יבאך יהוה אל ארץ הכנעני כאשר לשבע לך ולאבתך וצלתך לך והעברת כל פטר רזם ליהוה וכל פטר עור בהמה אשר יהיה לך הזכרים ליהוה וכל פטר זמר תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבצור תפדה והיה כי ישאכך בנך מזר לאמר מה זאת ואמרת אליו בוחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים מבית עבדים והיה כי יאמרה פרעה ללכודנו יהוה כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על כן אני אבא ליהוה כל בכור רזם וזכרים ויהוה לאות על יד ימינו וכל שופת בין עינינו יהוה ממצרים

• Fig 85

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד ואהבת את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך ועל צנתם לבצור ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך וקשרתם לאות על ירך והיו לטשפות בין עיניך וכתבתם על מזוזות ביתך ובשערך

• Fig 86

והיה אם שלמעל תשמעו את מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יהוה אלהיכם ולקבצו בכל לבבכם ובכל נפשכם וצנתו מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואטפות דגנך ותירשך ויצהרך וצנתו עשב בשדך לבדמתך ואכלת ושבעת השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם וחרדה אף יהיה בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מנל הארץ הטבה אשר יהוה צהן לכם ושלמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטשפות בין עיניכם וכתבתם אתם את בליכם לזכר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך וכתבתם על מזוזות ביתך ובשערך למען ירבו ימיכם וימי בליכם על האדמה אשר לשבע יהוה לאבתים לית להם כימי השמים על הארץ

• Fig 87

170 טשוע סי"ב סעי' א'

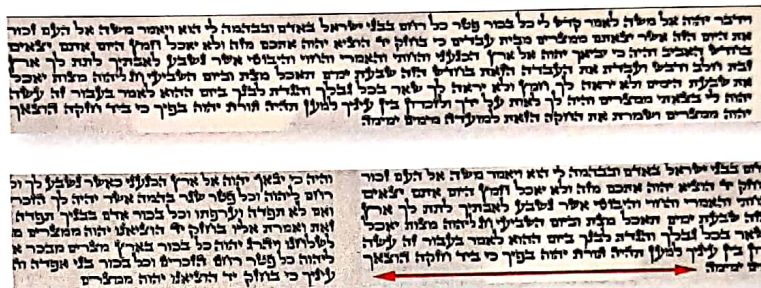
Halachah dictates that the first three *parashiyos* should be *pesuchos*, while the fourth *parashah* should be a *setumah*. The reason for this is simply because that is the way the four *parashiyos* appear in the *Sefer Torah*.¹⁷¹

Although the *shel yad* is written on one long piece of *klaf*, each *parashah* is written in its own column.¹⁷² [Fig. 88]

Writing the first three *parashiyos* as *pesuchos* can be done by following

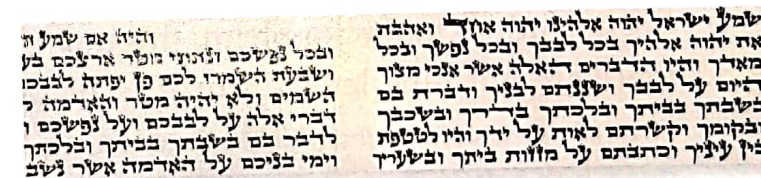
the first method given by both the Rambam and the Rosh. Indeed, this is the accepted *minhag* (custom).¹⁷³ [Fig. 89]

However, since the end of *Parashas Shema* and the beginning of *Parashas Vehayah Im Shamo'a* cannot be written on the same line, it is impossible to create a *setumah* which is kosher according to both the Rambam and the Rosh.

The *Shulchan Aruch* therefore rules¹⁷⁴ that the *shiur parashah* of *Parashas Vehayah Im Shamo'a* be written in accordance with the opinion of the Rambam, [Fig. 90]

171 עיין ב"י שהביא שכן דעת הראשונים וכתב דאם שינה (עכ"פ בשלוש פרשיות ראשונות, ולדעת רוב ראשונים גם בפרשה רביעית), פסול. ובמזוזה, עיין מנחות דף ל"ב ע"א דאינא שמצוה לעשותן סתומות, ואי עבדינהו פתוחות שפיי דמי.

172 רמב"ם פ"ב הל' א'.

173 וכתבו הפוסקים דאף שאין פרשה לפני קדש מ"מ לענין זה ה"ז פתוחה.

174 סו' ל"ב סעי' ל"ג.

